

ON SE'N VAN LES CIGONYES? FRANCESC XAVIER FORTUNY NÚÑEZ

- Padrí, explica'm una història de la guerra...— em demana tot d'una el Genís, redreçant el clatell i deixant lliscar cuixa avall l'aparell electrònic.

- Òndia, si encara fas anar la llengua! –li etzibo, fent-me l'indignat-. Aquesta rampoina que se't beu l'enteniment és l'únic capaç d'emudir-te més de vint minuts seguits.

- Au va, padrí, que això no és una *trampoina*..., és una Nintendo.

Li somric cofoi mentre m'emmirallo en els seus ulls immensos, que em contemplen inquisitius sense ni parpellejar. És fi com una garsa, sempre a l'aguait. M'alço de la butaca, i li pico l'ullet; d'una volada, se'm planta al costat i comença a imitar els moviments de tai-txi que em desentumeixen colzes i genolls.

«El necessito a prop, molt més que no pas ell a mi. Bec de la seva innocència amb l'ànsia del viatger assedegat perdut en el desert, cercant de compartir la seva infantesa aliena a la violència i la brutalitat, provant d'aferrar-me a una existència tants cops esquitllada a ferro roent. ¿Serà compassiva la mà que escriu el llibre de la seva vida, o bé la hi esguerrà, fent valer la ignomínia de la inescrutabilitat dels seus designis?»

En acabar la taula d'exercicis el marrec s'abraona un altre cop sobre la diabòlica maquineta, mentre jo guaito per la finestra del balcó. El pis, al carrer de Jaume II estant, s'orienta al marge dret del riu Segre, que delimita el barri de Cappont en el seu pas per la ciutat de Lleida. Com qualsevol lleidatà de mena, m'hagués venut un ronyó per poder viure-hi, i fruit tothora de la simfonia de llums i colors que vesteixen el perfil de la ciutat retallada contra el cel de ponent i coronada per la senyora que em va enamorar a primer cop d'ull: la Seu Vella. Enfaldillada amb boi roses enagos i envoltada del seguici de cases, casetes i casotes bastides a recer seu, la vella catedral projecta la seva reialesa sobre l'espill fluvial que testimonia, mut, una grandesa sense dret a rèplica.

A cua d'ull veig en Genís creuat de cames en posició de lotus, cabotejant lleument mentre cantusseja la melodia psicodèlica que emet l'artefacte. Els primers raigs d'or

del capvespre, esmunyint-se entre les cortines, li espurnegen a l'abundosa mata de cabell, creant la il·lusió d'un petit buda arribat al Nirvana.

- Podríem sortir a fer un tomb pel barri – li dic amb to animós.

- Ui, buf, padrí... ara no puc, estic en mig d'un combat de pokèmons. Potser més tard.

- Bé, bé, com vulguis, però et perdràs l'espectacle – replico en el to més enigmàtic de què sóc capaç -, i ha de ser ara o mai.

- Quin espectacle? Anem al cinema? O a les firetes? Sí, sí, a les firetes! Ai, no, que ja no hi són, o anem a...? – em torpedineja, més que pregunta.

L'apresso a posar-se la jaqueta d'entretemps, fent mà i mànigues per anar atenent alhora les qüestions que la frisança li provoca: "sí", "no", "ja ho veuràs", "és clar que t'agradarà". Ben equipats, sortim per fi al carrer. Enfilem Jaume II avall agafats de la mà, i resseguim la balconada que s'acara al riu, ranquejant jo de la cama esquerra – record d'un ictus superat, amb prou feines, l'any anterior-, i ell fent saltironets.

La banda dreta del riu Segre és un vesper a aquesta hora. Escampats per la verdor de la ribera, una munió d'éssers d'allò més diversos hi fan la seva, anant i venint, rodolant i serpejant, rient, xisclant, pledejant i concedint, component un eixam viu i palpitant. Desenes de corredors hi transiten esbufegant amb ritme desigual, ara sols, ara en esbarts més o menys homogenis, lliurats en cos i ànima al noble art –per a mi inabastable- d'afanyar-se sense un propòsit o una direcció definides. Digueu-me fòssil social i anacronisme vivent, però el cert és que els de la meva generació, la de les jornades laborals de dotze hores amb salaris misèrrims, dissentim d'aquesta accepció tan innecessàriament esgotadora del gaudi del lleure.

- Som-hi, padrí, baixem! –piula el vailet amb veu atiplada, atret magnèticament pel caos humà que s'hi albira.

Les cames em fan figa; l'escenari dels horribles fets viscuts en la meva infantesa em provoca una aversió insuperable. En Genís, tanmateix, m'hi arrossega amb convicció, i jo el segueixo d'esma. En un tres i no res descendim per les escales del Pont de la Universitat i ens afegim al batibull dominant.

- Mira què faig! –em crida, deixant-se anar de la mà i iniciant un seguit de giravolts d'artista de circ.

L'exhibició dura pocs segons, al cap dels quals s'enfila més ràpid que un mico en una de les andròmines per fer esport que la Paeria va instal·lar temps enrere, i comença a pedalar enèrgicament. Mentrestant, jo m'atanso a una colla d'immigrants que juguen a futbol entre els pollancre. No podria precisar de quins països vénen, però les fesomies exòtiques i la pell bruna delaten el seu llunyà origen. Tots somriuen, tots són joves i manifestament robustos -sang nova per a un vell país-, però les seves robes pregonen l'estretor econòmica en què viuen. Allargant aquest pensament, un corrent de simpatia m'envaeix, una mena de sentiment de germanor universal que compartim els que hem patit privacions extremes. Mentre hi rumio, alço la mirada i les veig.

- Corre, Genís, vine cap aquí! –l'urgeixo tot palmejant les mans.

- Què passa? Marxem ja a veure l'espectacle?

- Allà el tens, l'espectacle, a sobre teu, entre els núvols –li responc assenyalant amb l'índex cap amunt.

Una vintena de cigonyes blanques, les reines del cel de Lleida, baten les seves llarguíssimes ales sense gaire esforç, planant suaument i majestuosament, com si ballessin un vals. El seu vol elegant contrasta amb una anatomia ensems bequeruda i camallarga, trets còmics que no fan sinó despertar tendresa entre tots els que, embadalits, les contemplem. Es mouen en cercles, rellevant-se entre elles en vols rasants, per oferir als seus corpresos espectadors un show aeri de primer nivell.

De sobte, sento xiular un còdol per sobre del meu cap, que en la paràbola que dibuixa passa fregant el llom de la més jove de les aus. Esfereït, em giro d'esquena, per veure en Genís dret al meu darrere, amb les dues mans carregades de rocs. És l'expressió del seu rostre el que em gela la sang: la boca entreoberta, mossegant-se el llavi inferior, en un mig somriure de pèrfida satisfacció; la mirada alerta del depredador humà, l'únic animal que caça per plaer, sense necessitat; cap ombra de penediment ni judici crític de la seva pròpia conducta.

- ¡Redimonis, faré un *mecagon* que s'esberlaran les cristalleres de l'Infern! – l'escrio, fent retronar pertot el meu reneç – Com t'has atrevit? És que no hi tens res a dins la closca?

Fora de mi, ofuscat per la seva crueltat gratuïta, engego un enfilall de retrets tot sacsejant-li les espatlles. Dos dels immigrants, que han aturat el joc, se'ns apropen; el més gros, possiblement dominicà, em solta:

- *Abuelo, dehe ya al crío en pas. No tiene pol qué ponelse así. Nomás es un pájaro.*

El pragmatisme del *moreno* em retorna a la realitat. Tremolant més que un flam de gelatina, el meu nét em mira desconcertat, i comencen a lliscar-li llàgrimes a dojo galta avall.

- Ho, ho, sento, jo, jo,...només jugava, no sabia...- barboteja entre sanglots.

Se m'abraça amb força, dominat per una plorera incontenible; els immigrants giren cua i reprenen el joc. La meva fúria s'apaga com una flama sense oxigen, i només en queden el dolor i la tristesa.

«Maleït sia!, he permès que una emoció, la pitjor de totes, s'ensenyori del meu esperit i em converteixi en un titella al seu dictat. ¿És que no he après res de bo en vuitanta-nou anys de vida? ¿La meva fe en la bondat natural dels homes, anihilada brutalment quan era només un nen i a la fi restaurada, s'esvaneix amb la primera ventada que arriba?»

En Genís continua arrapat al camal dels meus pantalons, sense ni gosar mirar-me. A poc a poc, se'n separa i, capmoix, s'agafa de la meva mà i comencem a caminar. No hi ha paraules, ni en calen.

Pugem per les escales del pont, deixant enrere la cridòria, i creuem per sobre el riu, anant a morir a l'Avinguda de Madrid.

- Què me'n diries d'un berenar *de lujo*? –el tempto amb decisió-, podràs demanar el que et vingui de gust –no obre boca; qui calla hi consent.

«Conèixer per respectar, i respectar per estimar, la senzilla fórmula de la felicitat humana. Vaig ensopegar tantíssims cops abans d'esbrinar-ho.... Bé, aquesta i la del mequinensà Jesús Moncada: “No badi, cregui'm, això dura poc. En un tres i no res,

passem d'embrions incerts a calaveres atònites". Hi pot haver llegat més gran per al meu xiquet?».

Girem per Saracibar, endinsant-nos en l'Avinguda Blondel, i tombem a l'esquerra, per arribar on jo volia. Defallits pel matament de la caminadeta, ens escarxofem a la terrassa del Natural Blend, a la cantonada de l'encreuament de Vila de Foix amb Sant Antoni. El marc és incomparable, una autèntica aula magna flanquejada d'una banda per la Catedral Nova, i de l'altra pel magnífic mur de carreus medieval de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

- Què prendran els senyors? –ens interpel·la la Mikaela, una eixerideta cambrera romanesa.

- Jo voldré unes torrades d'escalivada amb anxoves, i per beure una Sant Miquel ben freda, i en Genís...

- A mi portí'm un entrepà de xoriço vermell, i una Coca-Cola amb llimó. Ep, *plis*, suqui'l bé de tomata i tregui-li la pellofa al xoriço, que és fastigosa –li fa anar el moix ressuscitat.

«Lloat sigui Déu, que ens el retorna com se'l va endur!»

Ni a la T-1 de l'Aeroport del Prat hi trafeguen tantes ànimes com en aquest raconet de la ciutat, en un corrent arrauxat que zumzumeja a les portes del Carrer Major. Només els esmaperduts sense perspectives hi vagaregen: aturats fent temps per tornar a casa, rotlles de jubilats arreglant el país i vagabunds fent la viu-viu. Passejo l'esguard distretament, fins que paro esment en ella. M'hi he creuat mil vegades. Tots ho hem fet, aquí a Lleida. Cobreix la seva corpulenta humanitat amb unes combinacions llampants de talles gens escaients. Una gorra d'aqueixes que gasten els indis peruans li corona la testa, aixoplugant una generosa tofa de cabell niví que ressalta el seu rostre bru, governat per uns ulls blaus bellugadissos. Somriu perennement, en un gest d'entremaliada curiositat que em convida a apropar-m'hi. Me n'hi vaig de cap. La prenc pel braç esquerre i, dòcilment, m'acompanya fins a la nostra taula i la faig seure.

- I vet aquí la seva comanda –proclama la Mikaela alhora que apresta hàbilment el refrigeri-, ui, vaja, tenen una convidada, ¿què voldrà la senyora?

Un astorat Genís fita la nouvinguda sense dissimular l'esglai. S'allarga fins a la meva cadira i em xiuxiueja a cau d'orella:

- Què hi fa aquí aquesta donassa? Va brutíssima i fa pudor de pixums, i és molt... rara.

- Rara? A mi em sembla més aviat distingida. I si fa aquesta olor es deu segurament a que viu al carrer, on un es dutxa, pixa i caga on pot.

«A fe de Déu que no puc imaginar-me com sobreviu. Mai l'he vista pidolar. Simplement jeu en qualsevol racó, mirant-se la gent que passa sense badar boca, amb aquell posat que recorda l'escultura *El pensador* de Rodin».

- Porta-li el mateix que a mi, Mikaela; fa fila d'apreciar la Sant Miquel –li encomano a la noia.

Un *cla-cla-cla* inesperat fa botar en Genís de la cadira, distraient-lo de la seva prèdica. Alça el cap vers el teulat de la Catedral Nova i exclama:

- ¡Mireu allà, a dalt de tot, una, dues, tres... una pila de cigonyes!, s'hi estan com si res, palplantades. ¿Què hi fan, padrí?

«Per fi les ha vist! Em temia que precisament avui haguessin fet vot de silenci».

Hi veig el cel obert. Atiat per l'interès del vailet, li parlo de la biologia de les cigonyes, dels seus hàbits i costums –«aquest soroll que fan s'anomena claqueig, i és com s'ho maneguen per parlar entre elles, ¿ho sabies?»-, i de la història de la seva presència a la ciutat. En l'entretant, la cambrera serveix la meva convidada, que s'afanya a endrapar sense dilació. Jo tiro pel dret:

- Som uns privilegiats, fillet; podem gaudir d'aquests éssers meravellosos tot l'any. A gran part d'Europa es creu que porten la sort i la prosperitat allà on s'estableixen. Però no sempre ha estat així. Temps enrere, arribaven a Lleida a la primavera i se n'anaven a la tardor, i cada any igual, anant i venint, anant i venint.

Es fa el silenci. En Genís mastega la postrema queixalada d'entrepà pausadament, amb la mirada perduda. La senyora, enllestint l'àpat ja fa estona, recupera la positura de pensar.

- Padrí, ¿on se'n van les cigonyes? –em solta ell, tot d'una.

Sento una descàrrega recurrent-me l'espina. El calfred que la segueix amara de suor freda tota la meva persona, i les paraules se m'ennueguen a la gola.

- ¿Encara vols que t'expliqui una història de la guerra? –li responc amb veu trencada.

La seva expressió de felicitat parla per ell. Tira el cos endavant, clava els colzes a sobre la taula i s'embolcalla el rostre entre els palmells.

«No hi ha hagut dia que no m'ho demanés, vés a saber per què. Potser li ha arribat el moment de viure i jutjar la realitat per ell mateix; però és tan fàcil equivocar-se i prendre mal».

- Tenia si fa no fa la teva edat, que vam venir a viure a Lleida. Corria l'any trenta-sis. Aleshores vivíem a Tarragona, i per tot arreu pintaven bastos. Els militars s'havien revoltat i amenaçava de començar una trifulga de les grosses a tot el país. El pare, que feia de sabater, no s'ho va rumiar gaire: «Quan vénen mal dades la família s'ha d'aplegar i fer-se forta». Dit i fet. Va abaixar la persiana i ens plantàrem aquí. L'oncle Ramon, germà de la mare, ens acollí a casa seva, a sobre d'una fleca al carrer Cavallers, que la seva família política havia dut amb poc èxit, fins que ell se n'ocupà. Encara avui, en agafar el son, em sembla que flairo les encisadores aromes de sucre, vainilla i pa recent fet amb què m'adormia cada nit.

»Els primers dies no van ser fàcils per a mi. Era fill únic, i un noi més aviat solitari i introvertit. A col·legi, vaig trobar el curs ja començat. Havia deixat enrere els meus dos únics amics i estava convençut que allí no en podria fer de nous. Odiava el col·legi, odiava aquesta ciutat freda i boirosa, i sentia molta ràbia contra el pare per haver-m'hi dut. En aquestes estava quan em va passar per davant dels ulls la primera cigonya. L'esbalaïment em durà tota una setmana. A Tarragona no n'hi ha, de cigonyes, i les aus més grans que hi havia vist eren els coloms que romancegen als entorns de la Plaça de Braus. La impressió va ser tan intensa, que les meves cabòries s'esvaniren a l'acte. Vaig esdevenir-ne un admirador devot i obsessiu. Les observava tothora, i dibuixava una i mil vegades cada nou gest que en detectava; sabia on tenia cadascuna el seu niu, quines formaven parella, i fins i tot les vaig batejar amb noms dels personatges dels *tebeos* d'aquella època. Però poc durà l'alegria. Amb l'arribada

dels primers freds, començaren a aixecar el vol en esbarts informals, a gran alçada, abandonant la ciutat.

»L'hivern ens caigué a sobre amb tota la seva cruessa. Mai havia passat tant fred. A les nits, almenys, amb els vapors calents i perfumats que pujaven del forn de pa dormíem a gust. Per acabar-ho d'adobar, Lleida es vestí d'un tel espessíssim de boira que ja no se n'anà; no s'hi guipava a quatre passes. Els militars sollevats avançaven; s'estava lliurant la batalla a Madrid, segons comentaven els companys del col·legi. A casa, els pares i els oncles en parlaven amb murmuris, i jo feia com si no anés amb mi la cosa. Prou en tenia amb haver d'esperar la primavera per tornar a veure les meves amigues.

»No hi ha mal que duri cent anys. Alçar-se la boira i començar a rajar aigua a galledes fou tot una. Tothom remugava pels aiguats: els botiguers, amb els braços en nansa deien no sé què dels calaixos eixuts i els pagesos, encastats als bars, blasfemaven mentre es jugaven els rals a la *brisca*. A mi ja m'anava bé; delia per sortir de classe i rebolcar-me pels tolls amb els companys. Al capdavall, ja no m'hi trobava pas tan malament a escola: no hi havia capellans ni monges, i els mestres eren, diguem-ne, "diferents"; fins i tot ens deixaven parlar en català!

»Un matí, sense solta ni volta, els aiguats cessaren i els raigs de sol escometeren amb virulència, com provant de guanyar el temps perdut. Dues pedregades, tres gelades i mil renecs dels pagesos després, s'acabà el curs i es declarà oficialment l'arrencada de l'estiu. Feia dies que les cigonyes estaven de tornada. A punta de dia, m'escapolia després d'esmorzar amb una esgarrapada, i no em veien el pèl fins ben entrada la tarda; els pares em deixaven fer, sabien que esmerçava el temps badoquejant per Lleida a la recerca de cigonyes.

»Els soldats lluitaven ara al nord d'Espanya. Acostumats a la meva aparent indiferència, a casa ja en parlaven obertament. Se'ls veia amoïnats com mai ho havien estat. Sabia quan era jo el tema de conversa, perquè esmorteïen la veu i la mare m'enviava llambregades furtives. Com sempre, jo feia com si no anés amb mi la cosa.

»La tardor ens féu només una visita de metge; s'avançaren el fred i les boires i amb ells, davant la meva desolació, les cigonyes s'enlairaren i es feren fonedissa. Abatut com estava, el pitjor encara havia d'arribar. Els pares formaren braç a braç al meu davant, com feien sempre que em volien renyar: ella capcota i fregant-se les mans, ell ferm i sorrut, amb les mans tenallades al dessota les aixelles. «He decidit enviar-te amb els cosins de França, a Perpinyà; allà no hi ha guerra, i estaràs més segur –explicà, sever, el pare-. No ens poden acollir a tots, però es faran càrrec de tu». «¿Què, a França, jo sol? ¿Com? ¿Quan? ¿Per què? –vaig embarbussar, mal contenint el plor». «Marxaràs en tren la setmana vinent; els cosins et rebran a l'estació. No hi ha més a dir –sentencià ell». Negats els ulls de llàgrimes, vaig arraulir-me entre els braços de la mare. Fet un nyap com estava, i a tocar de l'entrada a estudi, el pare decidí d'acompanyar-m'hi. Caminava al seu darrere com una ànima en pena. «No puc anar-me'n sense veure les cigonyes un cop més –vaig lamentar-me». Aquell pensament encengué una llum. No hi havia caigut mai. Me'n vaig anar directe al pare i li vaig etzibar: «Pare, ¿on se'n van les cigonyes?». S'aturà només un instant, per dir: «Fill meu, no l'he entesa mai aquesta follia teva, no són més que ocells». Era, ras i curt, la resposta que esperava».

- ¿I vas anar-te'n a França? ¿I les cigonyes, les vas tornar a veure? ¿I...? –m'interromp neguitejat en Genís.

- Hauràs de prendre paciència fins al final. En les bones històries, com en tot allò que val la pena, el premi arriba en acabar.

A contracor, el Genís emmudeix, s'arrepapa al seient i muda la cara per la d'un xaiet juganer reclòs al tancat per un gos d'atura octogenari.

- Com anava explicant, el pare respongué amb una evasiva. Els adults menystenim la intel·ligència dels infants; quan ens demanen naps els servim raves, qualsevol cosa abans que confessar la nostra ignorància. Llavors el nen, confirmada la fugida d'estudi, opta per cercar fonts d'informació alternatives –investigadors seriosos com ells mateixos, és a dir, d'altres nens-, o prova l'experimentació directa mitjançant l'assaig-error. En qualsevol cas, el pare no sabia del cert ni on se'n van les cigonyes, ni si de

debò marxen totes. Fins i tot, també podia equivocar-se amb allò de la guerra, i que el millor fora quedar-me a Lleida amb ells. Jo li demostraria com anava d'errat.

»Aquella mateixa tarda, engolides a cuita-corrents les lleties de la mare, vaig esmunyir-me de casa amb la discreció d'un gat. Al carrer Cavallers estant, vaig tirar coster amunt, en comptes de baixar cap avall -camí que prenia cada tarda per anar a escola-. Em calia enfilar-me al mirador més elevat de tota la ciutat, des d'on atalaiar a gran distància; ¿quin lloc millor que el turó de la Seu Vella? No m'era possible guaitar des de l'esplanada del castell, donat que els soldats feia molt que s'hi havien instal·lat i hi feien vida. Així doncs, a desgrat de les meves recances, vaig entrar al barri del Canyeret. Aleshores, hi vivien els ciutadans més humils de la ciutat, i l'estat de degradació dels seus carrers esparverava el més valent; el pare m'havia prohibit d'anar-hi a jugar, sota pena de confinament en la meva habitació. Fent el cor fort, vaig travessar el barri de puntetes, fins trobar la falda de la muntanya. A grimpar tocava! Engrapant ara un matoll aquí, ara una pedrota allà, ben aviat vaig arribar al naixement de la muralla del castell, on vaig seure. Les vistes eren un bé de Déu. Un escampall de teules multicolor, nervat per una filagarsa caòtica de carrerons, circumdava el turó; més enllà s'estenia un oceà de verdor, que es deixava esquitxar amb els pedaços color terròs dels masos i els terrenys recent llaurats.

»Només em calia albirar una cigonya per atrevir-me a desafiar l'autoritat del pare. Si en veia ni que fos una, seria el primer a saber que allò que tots els adults creien -que totes les cigonyes marxen qui sap on a la tardor- no era més que un enganyabadoocs. El dia acompanyava, de fet era inusualment bo; amb arrogància zenital, el sol imposava la seva llei sense que ni un sol núvol gosés fer-hi acte de presència.

»Mitja hora més tard, el meu coratge es fonia com les boles de gelat al sol d'agost. Fer pila i endinsar-me a la gola del Canyeret..., ja em veia marcint-me a les tenebres de la meva habitació *per sècula seculòrum*, com un d'aquells carrassos de raïm que el pare penjava a les golfes per fer-ne panses. Em disposava a iniciar el descens quan unes ombres familiars cridaren la meva atenció. Vaig obrir els ulls de bat

a bat. Semblaven..., juraria que eren..., ¡Cigonyes! Per sobre del turó de Gardeny planaven una, dues... ¡Nou cigonyes! Volaven de cap a la ciutat, ¡Tornaven! L'alegria em féu saltar com un boig; ben poc va faltar perquè caigués rodolant pendent avall.

»Jo tenia raó i el pare s'equivocava. Me l'havia jugat i en sortia victoriós. Vaig seure altre cop per assaborir la tornada de les meves amigues. Passat mig minut, la silueta de les cigonyes començà a definir-se amb claredat. No donava crèdit a allò que veia, ¿Potser al·lucinava? Un xiulet molt agut, una mena de brunzit rabiós, em tragué de dubtes. ¡Avions! L'explosió fou apocalíptica, devastadora, colossal. Una columna de foc, fum i runa s'elevà per damunt de l'avinguda de Blondel. M'ho vaig fer tot a sobre.

»El temps s'aturà. En la meva ment les imatges es succeïen com els fotogrames d'una pel·lícula, un a un, ferint-me les retines en lenta processó. Els avions juguinejaven com tàvecs furiosos amb set de sang, en una dansa macabra que els duia Carrer Major amunt. Un d'ells escopí un nou projectil, que detonà a sobre d'un bloc de pisos, provocant una deflagració tan terrible com l'anterior. Pocs segons després dos aparells abandonaven el grup, apuntant el morro al turó de la Seu Vella i avançant directes cap a mi. Quan es trobaren a sobre del Canyeret, viraren a la dreta. Els tenia tan a l'abast que vaig veure el rostre d'un pilot a través del vidre de la cabina; em somrigué ensems em saludava amb la mà, garratibant-me cos i ànima. Alliberaren llavors un bon grapat de bombes que esclataren capriciosament, enfonsant unes els fràgils edificis talment com si fossin de palla i desfermant, les altres, llengües de foc monstruoses que devoraren tot allò que s'hi creuava. El terrabastall em féu perdre l'equilibri, i vaig rodar fent tomballons pendent avall, esgarrinxant-me braços i cames i esparracant la roba que duia.

»De bocaterrosa i ensordit pels espetecs tronadors encara percebia el *rum-rum* dels avions. Empès pel pànic, vaig arrencar a córrer. Avançava i reculava, saltava i m'arrossegava entre les runes i el foc, palpitant-me les temples com si anessin a rebotar. Instintivament vaig cercar cel obert, davallant fins a Plaça de la Constitució – avui dia Plaça de Sant Joan-. M'hi vaig detenir per prendre aire. Els xiscles esgarrifosos de desenes d'homes, dones i nens esquinçaven el mantell polsegós que surava pertot.

Corrien esmaperduts, fent i desfent el mateix camí, cercant aixopluc a la babalà; molts infants tentinejaven sols, sanglotant amb l'esglai de la desemparança pintat al rostre, àvids de la protecció i seguretat que els adults, esdevinguts també criatures desvalgudes, no els hi podien oferir.

»Una nova explosió, tan gegantina com les primeres, retronà no gaire lluny. El resort del pànic s'accionà altre cop, i vaig llançar-me endavant comes ajudeu-me, travessant com una exhalació la Plaça de la Paeria i l'Arc del Pont. El que aleshores vaig contemplar em furtà per sempre la placidesa del descans nocturn. En la seva *tournée* de mort i destrucció, els avions havien descarregat les seves darreres bombes a Rambla Ferran i al Pont Vell; a pocs metres d'on jo estava s'amuntegaven els cossos esquarтерats d'una colla de vells que cada tarda, a aquella hora, seien als bancs del pont, prenent el sol i fent-la petar. No contents amb això, els aparells giraren cua a l'alçada de les comportes del riu Segre, dividint-se en dos grups que, en vol rasant, metrallaren tots aquells que s'hi estaven a ambdues riberes. Abans d'abandonar la ciutat, trobaren en la seva trajectòria un aplec de dones amb els seus fills, que s'esperaven a l'obertura de portes del Mercat de Sant Miquel –on avui dia trobem l'estació d'autobusos-; foren també metrallats a consciència, sense el mínim vestigi de compassió. Feta la seva feina, aquells artefactes infernals se n'anaren per on havien arribat, i una mortalla de silenci embolcallà Lleida».

- I tu, què vas fer? –s'atreveix a preguntar en Genís, amb un filet de veu que ressona llunyà en la meua consciència.

«No sap amagar la riuada de sentiments que li sacseja l'esperit. A fi de comptes, és un nen criat entre cotons dins de la bombolla il·lusòria de pau i prosperitat on vivim en aquest paratge del món. N'hauré fet un gra massa?»

Mig ensopit encara pel poder hipnòtic de la meua pròpia narració, adverteixo que la *pensadora* de Rodin ha volat. Em jugaria la pensió a que en Genís tampoc se n'ha adonat; es remena inquiet al seient, i m'esperona amb esguard frisós perquè continuï. Sospiro fondo i reprenc el fil de la història.

- El que s'esdevingué llavors va quedar gravat a foc en la meva memòria. Un únic pensament em dominava: «faig tard a estudi». Vaig tornar a travessar l'Arc del Pont, per endinsar-me en el Carrer Major. Els sons m'arribaven ensordits, i les imatges es deformaven en una nebulosa de plomissa irrealitat que apaivagava la seva punyent magnitud; era un espectre caminant entre espectres. En arribar a l'Avinguda de Blondel, l'automatisme que m'havia guiat entre fum, cendres i cadàvers, es desactivà quan vaig trobar-me al davant de la muntanya de runes en què s'havia convertit el Liceu Escolar, la meva escola. El retorn a la realitat fou aterridor.

»No sé del cert quant temps m'hi vaig estar, dret, brut i tremolant, mentre desenes d'homes s'afanyaven desesperadament en la recerca contrarellotge dels infants i mestres soterrats. Els llòbrecs esgarips de les dones endolades que corejaven els esforços dels rescatadors, presagiaven encara més sofriment. No trigaren a desfilar davant dels meus ulls els cossos sense vida dels meus companys, entre els planys esglaiadors de les dones que, reconeixent els seus fills, queien de genolls a terra. Superat per la intensitat emocional d'aquell espectacle, vaig perdre el coneixement.

»Rescabalats de l'ensurt de trobar-me inert i arrenclerat amb els cadàvers dels meus companys, i del cobriment de cor en veure'm ressuscitar quan m'abraçaven entre plors, els pares se m'endugueren a casa. Una febrada inexplicable em prostrà dos dies al llit, immers en deliris que omplien la meva cambra d'avions amb plomatge de cigonya, i de nens escapçats que tentinejaven entre la boira, caient turó avall i rodolant fins a una pila on s'hi amuntegaven, immòbils.

»Aquell dos de novembre de mil nou-cents trenta-set, a tres quarts de quatre de la tarda, foren assassinades a Lleida més de dues-centes persones, cinquanta d'elles alumnes del Liceu Escolar. La mobilització ciutadana i els esforços heroics dels serveis sanitaris de la ciutat pal·liaren en gran mesura els patiments de les víctimes del primer bombardeig aeri de la història de Lleida. Les autoritats temien que la ràbia continguda es desfermés amb represàlies contra els ciutadans de signe polític conservador. Tanmateix, per la raó que fos, s'imposà el seny, i la ciutat enterrà i honorà els seus morts, sense afegir més sang a la ja vessada.

»Ben aviat, un gran nombre de famílies lleidatanes compartiren el criteri proteccionista del pare vers els fills, ateses les circumstàncies. Arran del bombardeig, les regles de la guerra havien canviat. Res no impedia massacrar la població civil, en tant que estratègia maquiavèlica per sembrar el terror a la reraguarda del front i afeblir la moral dels contendents.

»També el pare havia canviat; les seves conviccions, adés irreductibles, fimbraven sota els embats d'una violència nouvinguda que pugnava per arrelar-se pertot. França no semblava ara prou lluny per cercar recer; als carrers, fins i tot, es parlava d'enviaments massius d'infants a Rússia. Aquesta vegada, però, el pare ho tingué més fàcil. Quan em duia en braços, després de sostreure'm de la mortaldat del Liceu Escolar, mormolava parenostres i consentia, per primer cop a la seva vida, que les llàgrimes brollessin lliures, alienes a convencionalismes, mudant per sempre el seu rostre petri. En endavant, l'autoritat amorosa que destil·laven la seva mirada i els seus gestos, aconseguiren de mi lleialtat cega. Vaig obeir mansament també quan em van embarcar al tren, rumb a València, des d'on un vaixell de càrrega francès ens duria a més de mil nens espanyols, els *nens de la guerra*, fins a Leningrad. Vaig veure els pares per darrer cop dempeus a l'estació, amb fingida serenor i somriure trist; ells –els teus besavis, Genís-, no sobrevisqueren al bombardeig que, l'any trenta-vuit, castigà Lleida novament».

Malenconiós per l'enyorança dels meus estimats ja desapareguts, em deixo bressolar per la catarsi alliberadora de les penes compartides. El meu nét em pren una mà, i amb l'altra m'alça la barbata perquè el miri. Corprès, hi endevino la fesomia del pare, i l'infant que no vaig poder ser es deixa acaronar per la seva dolça seguretat.

- Les cigonyes et van salvar la vida, i també ho feren els teus pares. No hi pot haver amor més gran –em diu la transfiguració d'en Genís.

Al capdamunt del campanar de la Seu Vella, la *Mònica* i la *Silvestra*, les campanes centenàries, dringuen mandroses anunciant les set de la tarda i trencant l'encanteri.

- Se'ns ha fet tard, noi. Hem de plegar veles abans no caigui la nit. Ja saps que a la teva mare no li agrada que la fem esperar –li faig anar ben a desgrat-. Pagarem el tiberi i ens n' anirem. Ep, Mikaela!

La cambrera compareix a la velocitat del llamp, taral·lejant les *Palabras* de l'Amaia Montero, i recull plats i vasos mentre ens fa saber que tot està pagat.

- Ha estat la seva convidada, aquella senyora tan especial... Fins i tot m'ha deixat propina!

L'estupefacció cisellada al rostre d'en Genís és un poema, corol·lari superb per una tarda tan didàctica. Li pico l'ullet, i fa un salt, arrencant a caminar al meu darrere, amb la mirada fixa al terra i el pensament perdut. Entrant a l'Avinguda de Madrid, hi albiro el *ford focus* de la Magda, la meva jove, que pampallugueja amb els quatre intermitents i el motor encesos.

«Quina dona aquesta! Sempre atrafegada i sense ni un minut per fer una xerrada. Vivim instal·lats en la preocupació constant per allò que creiem que ha de venir, o lamentant els errors i fracassos del passat, i ens perdem l'únic que de debò importa: el moment present. Hauríem de berenar plegats algun dia».

- Holaaa padrí! Merci per guardar-me el nen. ¡Genís, puja, que estem xafant carril bus i ens la clavarà la Urbana ben clavada! ¿Com va, padrí, tot bé? –ens apressa la Magda, sense esperar resposta.

Abans de ficar-se a l'auto, el nen se'm penja del coll i em perfora amb una mirada que m'arriba a l'ànima. Besant-me el front, s'atansa a l'orella per dir-me:

- Ho he entès tot, padrí. Ets un home molt bo i valent; quan creixi vull ser com tu.

En Genís entra al cotxe, que surt llampant amb una grinyolada rabiosa de pneumàtics. Perdut ja de vista, me'n vaig a buscar la Passarel·la del Liceu Escolar.

«Em sento molt cansat. Aquesta cama ferida ronseja més que mai. Seuré una estoneta en un banc de la passarel·la. Amb una mica de sort passarà alguna cigonya tardanera».

Em deixo caure en un dels bancs de fusta i tanco els ulls. Un endormiscament irresistible m'envaeix, i perdo el món de vista. Uns segons, o potser hores després, una

Consell Comarcal
del Segrià

aroma familiar de sucre, vainilla i pa recent fet, em desperta. Palplantades al meu davant, s'hi estan desenes de cigonyes, claquejant i batent les ales pausadament.

- Què hi feu totes aquí?
- Volem fer realitat el teu somni més preuat.
- Parleu?
- Prou bé ho saps, que parlem.
- I d'en Genís, què se'n farà?
- Seguirà tota la seva vida la llum que has encès avui.
- Tinc por. Us quedareu amb mi?
- No et deixarem mai més sol. Acluca els ulls i deixa't emportar.

Una càlida lleugeresa esclata al meu interior, i m'enlairo amb rapidesa envoltat per les meves amigues. Estenc les ales i plano suaument en cercles, amunt i més amunt...